

I. EDITORIAL

TRADIȚIE ȘI MODERN ÎN CONSTRUCȚIA ORDINII JURIDICE NAȚIONALE

Ioan ALEXANDRU

După cum bine știți, după Decembrie 1989, una dintre problemele cele mai importante a fost aceea a reconstruirii întregii ordini juridice a societății românești dată fiind schimbarea de genotip care se produsese prin revoluție. Urgența era în primul rând consacarea constituțională a noilor structuri, instituții și proceduri de exercitare a puterii politice, sperându-se că democratizarea societății va depersonaliza exercitarea puterii politice, (ulterior am văzut că nu prea a fost așa) precum și schimbarea întregii legislații, mai cu seamă privind proprietatea privată. Calea a fost simplă: asimilarea aquis-ului comunitar.

DEX-ul reține pentru cuvântul *tradiție* „Ansamblu de concepții, de obiceiuri, de datini și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică” iar pentru cuvântul *modern* „Care aparține epocii actuale, care ține de prezent sau de trecutul apropiat; nou, recent, care corespunde stadiului actual al progresului; care este diferit de tradiție”.

Sunt necesare câteva explicații suplimentare: cuvântului *tradiție* provine de la cuvântul latin *tradere* care înseamnă *a remite, a transmite*, și după cum vedem poartă în el însuși o contradicție încărcată de consecințe. Altfel spus, *tradiție* înseamnă *un anume fel de a gândi, de a face sau de a acționa, care este o moștenire a trecutului*, și este legat de cuvintele *datină* și *obicei*. Fac aceste precizări deoarece e bine să înțelegem că una din ideile fundamentale ale tradiției este aceea de unitate în diversitate și a diversității în unitate. Mulțimea ramurilor unui copac nu împiedică existența unui trunchi comun unic. Iar un copac fără ramuri ar fi un copac mort.

Iată de ce sunt întru totul de acord cu prof. Nicolae Popa atunci când pune întrebarea dacă „Analiza sistemică mai este aplicabilă înțelegerii dreptului sau „inventăm” un (eventual) concept de „bloc de reglementare” (privată) pentru explicarea corelațiilor între diverse sfere de reglementare?”. Cu alte cuvinte, respectăm tradiția sau ne modernizăm cu orice preț? Tăiem ramurile copacului și lăsăm doar trunchiul comun unic (cu funcție de „bloc de reglementare” neapărat

privată) sau îl lăsăm cu ramuri (diversele sfere de reglementare) deoarece acestea (ramurile, ramurile de drept) nu împiedică existența trunchiului comun, a dreptului comun (nu neapărat civil).

Acum începem să ne dezmeticim și ne întrebăm dacă a fost bine ca printr-un Cod civil *monist*, care deține un record mondial având 2664 articole, să desființăm dreptul comercial, dreptul familiei, dreptul internațional privat și să se confiște un segment important al dreptului administrativ (respectiv a viitorului Cod administrativ) și anume Proprietatea publică inclusă în Cartea a III-a Titlul VI.

Este adevărat, m-am întreat dacă traversăm o criză a dreptului public și chiar cred că traversăm o perioadă de oarecare agresiune asupra dreptului public favorizată de faptul că ordinea juridică europeană, principal instrument în desăvârșirea integrării în UE, favorizează schimbarea, în favoarea dreptului privat, raportul dintre dreptul public și dreptul privat.

Trebuie să înțelegem că Uniunea Europeană este o creație a ideologiei neoliberale, de aceea dreptul comunitar își are izvoarele într-un mod opus de partajare a rolurilor sociale, în care promovarea întreprinderii private și a principiilor pieței presupune o reducere semnificativă a funcțiilor dreptului public care stă la baza acestora. Conceput de la început spre a permite construirea unei piețe comune dreptul Europei sistematizează un ansamblu de convingeri legate de liberalismul economic, cum ar fi normele gândite pentru a garanta deplina libertate în desfășurarea operațiunilor economice.

Această problemă a frontierei dintre dreptul public și dreptul privat, care este specifică și ordinii noastre juridice, nu se pune doar din punct de vedere economic, ci și pe plan politic. Nu vreau să intrăm în detalii de aceea mă limitez să remarc faptul că între acest tip de pârghii specifice sistemului romano-germanic și cele ale dreptului comunitar nu se prea poate face o articulare, fără a exista tensiuni. În perioada de preaderare în anii '90, a avut loc la București o întâlnire internațională, atunci prof. Massimo Balducci, pe atunci profesor la Universitatea din Florența, pe care îl cunoscusem la European Institute of Public Administration EIPA Maastricht, invitat la această manifestare științifică ne avertiza să nu construim un *ansamblu legislativ dezarticulat* preluând fel de fel de instituții și proceduri europene fără o analiză profundă. Noi exact asta am făcut am preluat și din dreptul anglo-saxon și din cel romano-germanic instituții și proceduri multe dintre ele nefiind potrivite la noi. Formă fără fond. Eu l-am numit *sindromul palmierului* văzând ambiția unor oameni vremelnici la putere de a aduce în România și vegetația din alte țări nu doar instituții și proceduri legale.

Nu mai există în stare pură, nici drept privat și nici drept public, ele influențându-se și suprapunându-se reciproc. Este adevărat că nu s-a contestat deschis așa zisa dihotomie a dreptului, împărțirea sa tradițională, dar presiunea asupra dreptului public se vede cu ochiul liber. În numele statului minimal, al contractualismului și a falsei aserțiuni că statul este cel mai prost gospodar, se cere diminuarea domeniului public al statului și al unităților administrativ teritoriale și

chiar înstrăinarea unor importante părți din domeniul privat al statului și al unităților administrativ teritoriale. Există chiar în doctrină opinii și multora le este dragă ideea lui M. Crozier, și anume, că administrația statului ar avea nevoie mai mult de patroni, decât de legiști^[1].

Este adevărat că activitatea practică a administrației ne arată tendința, pe care eu o consider obiectivă, de a se schimba centrul de greutate al activității spre gestiune și randament în detrimentul acțiunilor de comandă, ceea ce explică și tendința apropierii dintre dreptul public și dreptul privat, în condițiile în care statul, căutând acordul partenerilor săi, acceptând necesitatea rentabilizării și, în unele cazuri existența concurenței, își plasează intervențiile sale sub semnul economiei de piață.

Dreptul administrativ a început să împrumute din dreptul privat, metodele de negociere și, uneori, pe cele de compromis. Trebuie să recunoaștem că aceste metode constituie atitudini care, prin natura și efectele lor, sunt în mod fundamental contrare tradiționalismului.

Din păcate, această logică binară, dihotomică a gândirii în doi timpi (alb-negru; bine-rău; materie-spirit; drept public – drept privat sau drept-management), acest dualism latent al schemei mentale, această obsesie a simplificărilor binare, încurajează reduționismul care compromite imaginea noastră despre realitate aruncându-ne într-o criză a proximității, ce se manifestă printr-un sindrom, ce constă în neobservarea imediatului, neobservarea mediului. De aceea, așa cum pe bună dreptate observa Andrei Pleșu „ori de câte ori intră în funcțiune dihotomiile, în odaia lumii se face întuneric^[2]”.

Există un paradox: acolo unde gândirea liberală critică concepția funcționării statului conform normelor juridice, și proslăvește statul minimal și contractualist, în numele eficienței și rentabilizării afacerilor publice, acolo unde gândirea liberală denunță o logică birocratică care ar atenta la libertățile publice, modernizarea și consolidarea capacității administrative se întemeiază inevitabil pe fortificarea dreptului public. Întreaga reformă a statului își extrage legitimitatea din ordinea juridică și încă se sprijină pe norme și comportamente nu tocmai favorabile sau promovate de dreptul privat.

[1] J. Caillosse, *Le manager entre dénégation et dramatisation du droit*, în *Réflexions sur l'enseignement actuel du droit administratif*, PUG, Grenoble, 1995, pp. 63-92.

[2] A. Pleșu, *Despre îngeri*, Ed. Humanitas, București, 2003, pp. 18-19.